

DREPTUL DE AUTOR ȘI DREPTURILE CONEXE

DREPTULUI DE AUTOR

Prezentarea de față are în vedere prevederile legale în vigoare la data de 31.03.2004

Legislație aplicabilă în domeniu

- Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, publicată în M.Of. nr. 60/26.03.1996
- H.G. nr. 758/2003 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Român pentru Drepturile de Autor și a corpului de arbitri, publicată în M.Of. nr. 492/08.07.2003

I. Dreptul de autor

În România dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice și asupra oricăror asemenea opere de creație intelectuală, precum și drepturile conexe sunt recunoscute și garantate prin Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe.

1. Subiectul dreptului de autor

Subiect al dreptului de autor este persoana fizică sau persoanele fizice care au creat opera. Se prezumă a fi autor, până la proba contrară, persoana sub numele căreia opera a fost adusă pentru prima dată la cunoștință publică.

Când opera a fost adusă la cunoștință publică sub formă anonimă sau sub un pseudonim care nu permite identificarea autorului, dreptul de autor se exercită de către persoana fizică sau juridică ce o face publică numai cu consimțământul autorului, atât timp cât acesta nu-și dezvăluie identitatea. În cazurile expres prevăzute de lege, pot beneficia de protecția acordată autorului persoanele juridice și persoanele fizice altele decât autorul.

Opera comună - este opera creată de mai mulți coautori, în colaborare. Dreptul de autor asupra operei comune aparține coautorilor acesteia, între care unul poate fi autorul principal. În lipsa unei convenții contrare, coautorii nu pot exploata opera decât de comun acord.

Opera colectivă - este opera în care contribuțiile personale ale coautorilor formează un tot, fără a fi posibil, dată fiind natura operei, să se atribuie un drept distinct vreunui dintre coautori asupra ansamblului operei create. În lipsa unei convenții contrare, dreptul de autor asupra operei colective aparține persoanei fizice sau juridice din inițiativa, sub responsabilitatea și sub numele căreia a fost creată.

2. Obiectul dreptului de autor

Potrivit legii, constituie obiect al dreptului de autor operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, cum sunt:

- a) scrierile literare și publicistice, conferințele, predicile, pledoariile, prelegerile și orice alte opere scrise sau orale, precum și programele pentru calculator;
- b) operele științifice, scrise sau orale, cum ar fi: comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele școlare, proiectele și documentațiile științifice;
- c) compozițiile muzicale cu sau fără text;
- d) operele dramatice, dramatico-muzicale, operele coregrafice și pantomimele;
- e) operele cinematografice, precum și orice alte opere audiovizuale;
- f) operele fotografice, precum și orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei;
- g) operele de artă plastică, cum ar fi: operele de sculptură, pictură, grafică, gravură, litografie, artă monumentală, *scenografie*, tapiserie, ceramică, plastica sticlei și a metalului, precum și operele de artă aplicată produselor destinate unei utilizări practice;
- h) operele de arhitectură, inclusiv planșele, machetele și lucrările grafice ce formează proiectele de arhitectură;
- i) lucrările plastice, hărțile și desenele din domeniul topografiei, geografiei și științei în general.

Constituie, de asemenea, obiect al dreptului de autor ***operele derivate*** care au fost create plecând de la una sau mai multe opere preexistente, și anume:

- traducerile, adaptările, adnotările, lucrările documentare, aranjamentele muzicale și orice alte transformări ale unei opere literare, artistice sau științifice care reprezintă o muncă intelectuală de creație;
- culegerile de opere literare, artistice sau științifice, cum ar fi: enciclopediile și antologiile, colecțiile sau compilațiile de materiale sau date, protejate ori nu, inclusiv bazele de date, care, prin alegerea sau dispunerea materialului, constituie creații intelectuale.

Nu pot beneficia de protecția legală a dreptului de autor: a) ideile, teoriile, conceptele, descoperirile și invențiile, conținute într-o operă, oricare ar fi modul de preluare, de scriere, de explicare sau de exprimare; b) textele oficiale de natură politică, legislativă, administrativă, judiciară și traducerile oficiale ale acestora; c) simbolurile oficiale ale statului, ale autorităților publice și ale organizațiilor, cum ar fi: stema, sigiliul, drapelul, emblema, blazonul, insigna, ecusonul și medalia; d) mijloacele de plată; e) știrile și informațiile de presă; f) simplele fapte și date.

3. Drepturile autorului unei opere

Conținutul dreptului de autor este constituit de regulă din drepturi morale și drepturi patrimoniale.

3.1 Drepturile morale

Între drepturile morale se înscriu dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică, dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei, etc. Drepturile morale nu pot face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări.

3.2 Drepturi patrimoniale

Autorul unei opere are dreptul patrimonial exclusiv de a decide dacă, în ce mod și când va fi utilizată sau exploatată opera sa, inclusiv de a consimți la utilizarea operei de către alții. Utilizarea sau exploatarea unei opere dă naștere la drepturi distincte și exclusive ale autorului de a autoriza, între altele: reproducerea integrală sau parțială a operei; difuzarea operei; importul în vederea comercializării pe teritoriul României a copiilor de pe operă, realizate cu consimțământul autorului; transmiterea unei opere către public prin fir, prin cablu, prin fibră optică sau prin orice alt procedeu; comunicarea publică prin intermediul înregistrărilor sonore și audiovizuale; difuzarea secundară; prezentarea într-un loc public.

4. Durata protecției dreptului de autor

Dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice se naște din momentul creării operei, oricare ar fi modul sau forma concretă de exprimare.

Durata protecției drepturilor patrimoniale:

- a) în cazul operelor publicate de autor în timpul vieții și sub numele său: tot timpul vieții autorului, iar pentru moștenitori este de 70 de ani;
- b) în cazul persoanei care aduce la cunoștință publică opera nedivulgată de autor sau de succesorii lui în termenul de protecție, este de 25 de ani din momentul în care a fost adusă la cunoștință prima oară în mod legal.
- c) asupra operelor aduse la cunoștință publică sub pseudonim sau fără indicarea autorului este de 70 de ani de la data aducerii la cunoștință publică a acestora.
- d) asupra operelor realizate în colaborare este de 70 de ani de la moartea ultimului coautor. În cazul în care contribuțiile coautorilor sunt distincte, durata drepturilor patrimoniale pentru fiecare dintre acestea este de 70 de ani de la moartea fiecărui coautor.
- e) asupra operelor colective este de 70 de ani de la data aducerii operelor la cunoștință publică.
- f) asupra operelor de artă este de 25 de ani de la data creării acestora.
- g) asupra programelor pentru calculator durează tot timpul vieții autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, pe o perioadă de 50 de ani.

Efectele expirării duratei de protecție a drepturilor de autor sunt următoarele:

- căderea operei în domeniul public, urmând ca ea să facă parte din patrimoniul comun al umanității,

- exploatarea ei în mod liber și gratuit de către oricine.

5. Limitele exercitării dreptului de autor

Nu este necesar consimțământul autorului și nici plata către acesta a unei remunerații în cazul utilizării unei opere aduse anterior la cunoștință publică, într-una din formele prevăzute de art. 33 alin. 1 din Legea nr. 8/1996, între care enumerăm:

- reproducerea unei opere în cadrul procedurilor judiciare sau administrative, în măsura justificată de scopul acestora;
- utilizarea de scurte citate dintr-o operă, în scop de analiză, comentariu sau critică ori cu titlu de exemplificare, în măsura în care folosirea lor justifică întinderea citatului;
- utilizarea de articole izolate sau de scurte extrase din opere în publicații, în emisiuni de radio sau de televiziune ori în înregistrări sonore sau audiovizuale, destinate exclusiv învățământului, precum și reproducerea pentru învățământ, în cadrul instituțiilor publice de învățământ sau de ocrotire socială, de articole izolate sau de scurte extrase din opere, în măsura justificată de scopul urmărit.

Toate utilizările prevăzute de art. 33 alin. 1 din Legea nr. 8/1996 cu îndeplinirea următoarelor **condiții**: să fie conforme bunelor uzanțe, să nu contravină exploatarea normală a operei, să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularii drepturilor de exploatare.

6. Cesiunea drepturilor de autor

Pot fi cedate prin contract, de către autorul sau titularul dreptului de autor, altor persoane *numai drepturile sale patrimoniale*. Cesiunea drepturilor patrimoniale ale autorului poate fi limitată la anumite drepturi, pentru un anumit teritoriu și pentru o anumită durată.

În cazul operelor create în cadrul contractului individual de muncă, drepturile patrimoniale aparțin autorului operei, cu excepția situației în care în contract s-a prevăzut o clauză contrară. În absența precizării termenului pentru care au fost cesionate drepturile patrimoniale, acesta este de 3 ani de la data predării operei. La expirarea acestui termen drepturile patrimoniale revin autorului.

Cesiunea unuia dintre drepturile patrimoniale ale titularului dreptului de autor nu are nici un efect asupra celorlalte drepturi ale sale, dacă nu s-a convenit altfel.

Nu se pot cesiona drepturile patrimoniale privind totalitatea operelor viitoare ale autorului, nominalizate sau nenominalizate. O astfel de cesiune este lovită de nulitate absolută.

Cesiunea poate fi exclusivă ori neexclusivă.

Cesiunea exclusivă - titularul dreptului de autor nu mai poate utiliza opera în modalitățile, pe termenul și pentru teritoriul convenite cu cesionarul și nici nu mai poate transmite dreptul respectiv unei alte persoane. Caracterul exclusiv al cesiunii trebuie să fie expres prevăzut în contract.

Cesiunea neexclusivă - titularul dreptului de autor poate utiliza el însuși opera și poate transmite dreptul neexclusiv și altor persoane. Cesionarul neexclusiv nu poate ceda dreptul său unei alte persoane decât cu consimțământul expres al cedentului. Acest consimțământ nu este necesar în cazul în care cesionarul este persoană juridică și se transformă prin una dintre modalitățile prevăzute de lege.

6.1 Forma contractului de cesiune de drepturi de autor

Legea 8/1996 prevede drept condiție pentru validitatea contractului de cesiune a drepturilor de autor, încheierea acestuia în **formă scrisă și includerea unor mențiuni obligatorii** a căror lipsă este sancționată cu nulitatea contractului. Mențiunile obligatorii se referă la drepturile patrimoniale transmise, modalitățile de exploatare, durata și întinderea cesiunii, precum și remunerația titularului dreptului de autor. Absența oricăreia dintre aceste prevederi dă dreptul părții interesate de a cere anularea contractului.

6.2 Prețul contractului

Remunerația convenită în temeiul unui contract de cesiune a drepturilor patrimoniale se stabilește prin acordul părților. Când remunerația nu a fost stabilită prin contract, autorul poate solicita organelor jurisdicționale competente, potrivit legii, stabilirea remunerației.

6.3 Desființarea contractului de cesiune a dreptului de autor

Desființarea contractului de cesiune poate fi solicitată de autor dacă:

- cesionarul nu îl exploatează sau îl exploatează într-o măsură insuficientă,
- motivele de neexploatare sau exploatare insuficientă nu se datorează propriei culpe, faptei unui terț, unui caz fortuit sau de forță majoră,
- prin neexploatare sau exploatarea insuficientă interesele justificate ale autorului sunt afectate considerabil.

Desființarea contractului de cesiune, nu poate fi solicitată înainte de expirarea a 2 ani de la data cesionării dreptului patrimonial asupra unei opere. În cazul operelor cedate pentru publicațiile cotidiene, acest termen va fi de 3 luni, iar în cazul publicațiilor periodice, de un an. Autorul nu poate renunța anticipat la exercitarea dreptului său de a solicita desființarea contractului de cesiune.

II. Drepturile conexe dreptului de autor

Sunt considerate drepturi conexe drepturile:

- artiștilor interpreți sau executanți pentru propriile interpretări;
- producătorilor de înregistrări sonore, pentru propriile înregistrări;
- organismelor sau societăților de radiodifuziune și televiziune pentru propriile emisiuni.

Drepturile conexe dreptului de autor nu aduc atingere drepturilor autorilor.

Artistul interpret sau executant are dreptul patrimonial exclusiv de a autoriza următoarele:

a) fixarea prestației sale; b) reproducerea prestației fixate; c) difuzarea prestației fixate prin vânzare, închiriere, împrumut sau prin orice alt mod de transmitere cu titlu oneros ori cu titlu gratuit; d) prezentarea într-un loc public sau comunicarea publică a prestației fixate ori nefixate pe un suport; e) adaptarea prestației fixate; f) emiterea sau transmiterea prin radiodifuziune ori prin televiziune a prestației sale, fixate sau nefixate pe un suport, retransmiterea prin mijloace fără fir, prin fir, prin cablu, prin satelit sau prin orice alt procedeu similar.

Durata drepturilor patrimoniale ale artiștilor interpreți sau executanți este de 50 de ani, începând cu data de 1 ianuarie a anului următor celui în care a avut loc prima fixare sau, în lipsa, prima comunicare către public.

Producătorul de înregistrări sonore are dreptul patrimonial exclusiv de a autoriza următoarele: a) reproducerea propriilor înregistrări sonore; b) difuzarea propriilor înregistrări sonore, prin vânzare, închiriere, împrumut sau orice alt mod de transmitere cu titlu oneros sau cu titlu gratuit; c) emiterea sau transmiterea prin radiodifuziune sau televiziune a propriilor înregistrări sonore, retransmiterea prin mijloace fără fir, prin fir, prin cablu, prin satelit sau prin orice alt procedeu similar, precum și prin orice alt mijloc de comunicare către public; d) prezentarea într-un loc public a propriilor înregistrări sonore; e) adaptarea propriilor înregistrări sonore; f) importul pe teritoriul României al copiilor legal realizate ale propriilor înregistrări sonore. De asemenea, are dreptul patrimonial exclusiv de a împiedica importul de copii ale propriilor înregistrări sonore realizate fără autorizarea sa.

Durata drepturilor patrimoniale ale producătorilor de înregistrări sonore este de 50 de ani, începând cu data de 1 ianuarie a anului următor celui în care a avut loc prima fixare.

Autorii operelor înregistrate sonor sau audiovizual, pe orice fel de suporturi, au dreptul, împreună cu editorii și producătorii operelor respective și cu artiștii interpreți sau executanți ale căror execuții sunt fixate pe aceste suporturi, la o remunerație compensatorie pentru copia privată efectuată în condițiile legii. Remunerația prevăzută va fi plătită de fabricanții sau importatorii de suporturi utilizabile pentru reproducerea

operelor și de către fabricanții sau importatorii de aparate ce permit reproducerea acestora. Remunerația prevăzută se repartizează, prin intermediul organismelor de gestiune colectivă a drepturilor de autor, între autori, artiști interpreți sau executanți, editori și producători, în condițiile prevăzute de art. 107 alin. 3 din Legea nr. 8/1996.

III. Regim sancționator

Încălcarea drepturilor recunoscute și garantate prin Legea nr. 8/1996 atrage răspunderea civilă, contravențională sau penală, după caz. Contravențiile și infracțiunile în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe sunt prevăzute de Legea nr. 8/1996, împreună cu procedura de constatare și de sancționare a acestora. Exemplificăm:

„Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 5 ani sau cu amenda de la 500.000 lei la 10 milioane lei fapta persoanei care își însușește, fără drept, calitatea de autor al unei opere sau fapta persoanei care aduce la cunoștință publică o operă sub un alt nume decât acela decis de autor, dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă.”